

Az Országgyűlési Könyvtár története 1870–1995

A könyvtártörténet-írásnak, mint a művelődéstörténeti diszciplína egyik fontos részterületének, kezdenek nálunk is kialakulni típusai, sőt hagyományai. A megjelent művek rendszerint abban különböznek egymástól, hogy mennyit sikerült megvalósítaniuk abból az eszményi összkíváralomból, melyet a történészek e szűkebb szakma művelői részére felállítottak. E mérce rendkívül magasra van állítva, összességében majdnem megvalósíthatatlan.

Az intézménytörténet ma már csak keret lehet, a tartalmat az állomány keletkezéstörténete és elemzése, a feltártság foka és módzatai, a használók köre s a gyűjtemény egészének kisugárzó hatása adja meg. S akkor még nem szóltunk az egyik legfontosabb tényezőről, a könyvtáros személyéről, akinek működése meghatározó mind az állomány kialakítása, feltártsága, mind használatása szempontjából. Munkájának természetesen behatároló tényezője az adott gazdasági-társadalmi környezet, de számos példa igazolja, hogy könyvtárak fellendülő vagy hanyatló korszaka nem minden esetben, vagy nem teljesen materiális tényezőktől, hanem a könyvtárat teremtő-vezető személyiségétől, annak felkészültségétől és aktivitásától függ. A könyvtártörténészek számára még ma is útmutatásul szolgálhatnak Tóth Andrásnak éppen negyedszázaddal ezelőtt megfogalmazott szavai: „... a könyvtártörténet elsősorban történeti, s csupán másodsorban könyvtártani stúdium. Mint ilyen, szerves része elsősorban a művelődéstörténetnek és – eszmetörténeti vonatkozásai révén – részben az általános tudománytörténetnek, részben a politikai történetnek. ... egyik legfontosabb kérdés: az adott könyvtár (vagy típus) az adott korban milyen módon kapcsolódott – állománya jellegével, a használat módjával és mérvével, könyvtárosai hozzáállásával – a kor vezető eszmei és politikai áramlataihoz, művelődéspolitikai irányzatához.” (Magyar Könyvszemle, 1971.) Hasonlóképpen nyilatkozott Makkai László történész is, aki a könyvtártörténész előtt álló fő kérdést így fogalmazta meg: „...egy adott időszakban egy adott társadalom osztályai, rétegei, csoportjai, ezeken belül egyénei milyen széles körben, alaposan, mennyire korszerűen voltak – vagy legalábbis lehettek – informálva?” (A Magyar Könyvtárosok Egyesületének évkönyve 1973.) A könyvtártörténet tehát rendkívül komplex műfaj s művelőjének kell eldöntenie: ideje és energiái milyen mélységű kutatást engednek meg számára, s a feltárt adathalmazból mit és mennyit tud felhasználni, mi kerüljön belőlük résztanulmányokba s mit foglaljon az összegezésbe? Bárhogy is döntsön – vagy kényszerítsék a körülmények döntésre – tudatában kell lennie annak, hogy eredményei, megállapításai fontos elemei egy adott korszak, ill. ország művelődéstörténetének, mely nélküle bizonyára jóval hiányosabb, szegényesebb lenne.

Mindezt nem azért bocsátottuk el, hogy a továbbiakban szigorú mérceként alkalmazzuk. Ez az frás mindössze alkalmat szolgáltatott arra, hogy a fentieket

a könyvtárosok emlékezetébe idézzük s a könyvtártörténet-írás nehéz, de igen szép feladatait, a vele szemben megfogalmazott kívánalmakat ezúttal is számbavegyük.

Nagy örömünkre szolgál, hogy a hazai könyvtártörténetek sora újabb értékes dokუმentummal gazdagodott: az Országgyűlési Könyvtár fennállásának 125-ik évfordulóján, 1995-ben kézbe vehettük a könyvtár történetét összefoglaló kötetet. A könyvet szerkesztő Száva-Kováts Endre az előszóban beszámol a mű keletkezésének történetéről. Jubileumi könyvet készítettek, egy határidő szorító közelségével kényszerítve ki a mű elkészültét és megjelenését. „Megszületését nem a célirányított szakszerű forráskutatások befejezése, – írja a szerkesztő – hanem egy esetleges és külső mozzanat felbukkanása indokolta: a Könyvtár létesítésének és működésének közelgő 125 éves jubileuma.” Induláskor az első száz év vonatkozásában mindössze két bölcsészdoktori értekezésre – Csendes Katalin és Jónás Károly munkájára – valamint több részpublikációra számíhattak, ugyancsak Jónás Károly tollából. A nagy feladat tehát Jónás Károlyra várt: az első száz év összegzése, beleértve a még hiányzó forrásfeltárások sietős elvégzését. Az utolsó huszonöt év története teljesen feltáratlan volt. Nyilvánvaló, hogy e korszakra vonatkozóan csak a főbb tendenciákat kiemelő, a legfontosabb eseményeket összegző munkáról lehetett szó. E nem könnyű feladatot Veredy Katalin végezte el.

A szerkesztő és a szerzők tehát tudatosan vállalkoztak arra, hogy nem egy minden igényt kielégítő, kiérlelt és végleges művet tesznek le az asztalra, hanem fontosnak ítélve a jubileumi esztendőben való megjelenést, elének tárják munkájuk eddigi eredményét. E döntésükkel mélységesen egyetértünk s csak elismerésünket fejezhetjük ki elszántságukért, a bizonyára igen feszített munkatempó vállalásáért. Előljáróban mindjárt leszögezhetjük: egyáltalán nem kevés, amit nyújtanak. Rendkívül adatgazdag művet kapunk, amely – az első száz év vonatkozásában – alapvető forrásműnek számít. Mivel ez az első összefoglaló magyar könyvtártörténet, mely már a rendszerváltozás után jelent meg (leszámítva az egrí Főgyházmegyei Könyvtár szintén jubileumi könyvét 1993-ban), a könyv a pártállami időköt is objektív módon tárgyalhatja. Politika-függő intézményről lévén szó, ezt különösen fontosnak tartjuk.

Az Országgyűlési Könyvtár keletkezését az 1870-es évektől számítjuk, mert bár voltak ugyan előzmények, ebben az évben látszott végre biztosítottak könyvek elhelyezésére szolgáló helyiség és a rendszeres gyarapításra fordítható összeg, valamint a könyvekkel (is) foglalkozó személy. Az első könyvtárvezető, Bassó Ármin kinevezésére csak 1875-ben került sor.

Az Országgyűlési Könyvtár helyzete különleges a hazai nagykönyvtárak sorában. Létrehozói kizárólag a törvényhozói munka támogatására szánták, az országgyűlési képviselők használatára. Ezért kezdettől fogva a T. Ház hivatali szervezetébe volt integrálva, irányítását a törvényhozói testületből választott könyvtári bizottság végezte, melynek elnöke az Országgyűlés mindenkori elnöke volt. Ezt az együttélést – a Tanácsköztársaság rövid intermezzója után – csak az 1952-es Minisztertanácsi határozat szakította meg, mely megszüntette az Országgyűlés és könyvtára közötti szervezeti kapcsolatot s azt a Népművelési Minisztérium felügyelete alá helyezte. A könyvtárat „politikai alapkönyvtárnak” minősítve

nyilvánossá tették, megnyitva azt a legszélesebb olvasóközönség előtt. Ez utóbbi lépést akár pozitívnak is minősíthetnénk, ha nem a parlamenti munka teljes degradálása, az országgyűlés törvényhozói funkciójának formálissá válása állna a háttérben. Csak az alkotmányos élet helyreállításával, a rendszerváltás kormánya állította újra vissza 1991-től a Parlament és a könyvtár történelmileg kialakult szerves kapcsolatát.

A könyvtár azonban korábban sem volt teljesen zárva a szélesebb nyilvánosság előtt. A kezdeti kivételek századunkban, de különösen a két háború közötti korszakban már tömeges külső látogatottsággá fokozódtak. Nem is lehetett másképp: kitűnő könyvtárosok, mint Bassó Ármin, Küffer Béla, Fülöp Áron, Plech Béla, Nagy Miklós tudatos állományépítő munkájával olyan gyűjtemény keletkezett, mely valósággal kikényszerítette a szélesebbkörű használatot. Így a könyvtár hatósugara már kezdettől szélesebb volt, mint a törvényhozói testület.

Jónás Károly biztos kézzel, rendkívül bőven dokumentált fejezetekben vezeti végig az olvasót az első száz éven. A könyvtár szervezeti kereteit, funkcióját, és a könyvtári bizottságok munkáját tárgyaló rész után a könyvtárvezetők életrajzának keretébe ágyazza a megfelelő időszak könyvtártörténetét. Így óhatatlanul ismétlések adódnak a következő résszel, mely a nagy problémakörök: az állomány fejlődése, a könyvtár gyarapodása, az egyes különgyűjtemények kialakulása, valamint a könyvtár katalógus-, szak- és raktározási rendszere köré csoportosítva tárgyalja a teljes korszakot. Ezek az ismétlődések bizonyos mértékig már az első részben, a könyvtári bizottságok, ill. bizottsági elnökök munkájának ismertetésénél is nyomon követhetők. Szerkezeti kérdésről lévén szó, tudjuk, hogy nehéz lehetett a döntés: témakörönként haladva vállalva az ismétlődéseket, vagy a nehezebben megvalósítható, és talán kevésbé áttekinthető megoldást választva, egyes időszakok komplex bemutatásával elkerülni a kényszerű ismétléseket. Nem kívánunk egy szerkezeti koncepció ellenében állást foglalni, pusztán a probléma érzékeltetésére szorítkozunk. Ezután következik minden könyvtártörténet talán legizgalmasabb része: a könyvtár használata és forgalma. A bőven ismertetett statisztikai adatok mellett legérdekesebbnek „A könyvtár használatának

eredményessége” c. fejezetet találtuk. Érdekes arról olvasni, hogy a század végén és a század első évtizedeiben a könyvtár leggyakoribb vendégei Szilágyi Dezső, Apponyi Albert és Tisza István voltak. Későbbiekben a szorgalmas könyvtár-látogatók között Teleki Pál, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Tildy Zoltán, Kéthly Anna nevével találkozunk. Talán nem véletlenül...

Jónás Károly feladata volt el nem hallgatni a könyvtár „mélyrepülésének” korszakát, amikor 1950-től először hozzá nem értő kádereket ültettek az igazgatói székre, majd Vértés György csaknem két évtizedes „uralma” következett. E sok tekintetben ellentmondásos személyiség diktatórikus vezetési módszereivel rátelepedett az intézményre: a könyvtárban és a könyvtár köré rossz légkört teremtve, elszigetelte azt a többi könyvtártól, végső soron kirekesztve ezzel a fejlődésnek azokat a lehetőségeit, amelyekkel a hatvanas években a hazai könyvtárak már bőven élhettek. E korszak talán legjelentősebb eseménye az ENSZ-letéti gyűjtemény létrejötte, mely 1956-tól korlátozottan, 1975-től teljeskörűen kapja az ENSZ kiadványait angol és francia nyelven.

Dicsértük e rész adatgazdagságát, de ennek nem mond ellent az a kifogásunk, hogy helyenként olyan adat-felsorolások terhelik az összefüggő szöveget, ami talán inkább a függelékbe kívánkozott volna.

Vályi Gábor rövid igazgatóhelyettesi működés után 1972-ben lesz a könyvtár vezetője s vele megindul a könyvtár fellendülésének, teljes megújulásának korszaka. Neki, majd később utódának, Balázsné Veredy Katalinnak köszönhető, hogy a könyvtárat korszerű pályára állítva, felzárkóztatták azt az európai fejlődés fő vonulatába. Ma is velünk élő és dolgozó kortársainkról lévén szó, talán nem illő a dicsérő jelzőket tovább fokoznunk, de nem kerülhetjük el, hogy vissza ne utaljunk arra, amit a bevezetőben hangsúlyoztunk: a személyiség központi szerepére és felelősségére egy könyvtár vezetésében. Ezért kell a könyvtártörténészeknek is különös figyelmet szentelnie a könyvtáros személyének, hiszen végső soron minden, (vagy legalábbis majdnem minden), órajta múlik. Rédey Tivadar (1885–1953), a Széchényi Könyvtár egykori helyettes főigazgatója erről így fogalmazott: „Valamely könyvtár jövője nem más, mint könyvtárosi gárdájának múltja.”

Veredy Katalin az utolsó huszonöt évről számol be, kiemelve a legfontosabb eseményeket s azokat a fordulópontokat, amelyekre majd a jövő könyvtártörténet-íróinak figyelnie kell. Ezek az évtizedek látványos eredményeket hoztak az intézmény életében: a könyvtár megújult szervezeti felépítésében, felfrissült személyi állományában s kifejleszthette azokat a szolgáltatásait, amelyek egy országos feladatkörű tudományos könyvtárat a huszadik század végén meghatároznak. A magyar jogi szakbibliográfiák ügyének felvállalása, a magyar jogi adatbázis ma már CD-ROM változatban is hozzáférhető létrehozása, a külföldi jogi szakirodalmi információ-szolgáltatás, a világpolitikai dokumentáció és információ, a HUNDOK, a PRESSDOK – mind olyan számítógépes adatbázisok, amelyeket a jogi és politikai információk iránti megnövekedett igények hívtak életre, sőt: létrejöttük az erre irányuló igényeket fel is keltette. Miután 1990-ben a törvényhozói munka jogaiba újra visszahelyeztetett, e munka támogatására újabb információs szolgáltatásokat indítottak el, így többek között 1991-ben létrejött a Képviselői Irodaházban a Képviselői Tájékoztató Központ. Száva-Kováts Endre főigazgatónak szívós munkával sikerült elérnie, hogy a könyvtár katasztrofális

helyhiánya 1993-ban valamelyest enyhült, de végleg meg nem oldódott. A könyvtárnak ez ma is a legfőbb gondja. Jellemző adat: a könyvtár még mindig húsz százalékát nélkülözi annak a területnek, amit az épületet tervező Steindl Imre a múlt században (!) a könyvtárnak szánt. Végül egy elszomorító tény: a könyvtár a legutóbbi évben már nem tudott külföldi könyvet vásárolni s 1996-ra 184 külföldi periodikum előfizetését volt kénytelen lemondani.

A parlamenti könyvtárak számára mindig rendkívül fontosak voltak az egymás közötti kapcsolatok: ez biztosította a nemzetközi kitekintést és – megfelelő hazai feltételek meglétében – kikényszeríthette a lépéstartást. Ezek a nemzetközi kapcsolatok az új vezetői gárdának köszönhetően 1972-től aktívan éltek és élnek. E nemzetközi kapcsolatokat erősíti az Országgyűlési Könyvtár épületében – de attól szervezetileg függetlenül – 1992-ben létrejött Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központja.

A függelékben további adatokat kapunk a könyvtárra vonatkozólag, míg a melléletek valóban imponáló gazdagsággal nyújtják mindazt, ami egy jó könyvtártörténeti művet kiegészíthet. Az összeállító Jónás Károly és a kötet szerkesztője, Száva-Kováts Endre talán itt igyekezett kárpótolni bennünket mindazért, ami hiányosságot a teljes mű – éppen a sietség okán – még felmutat. A könyvtár történetének kronológiája és forrásművei, a könyvtárról szóló irodalom, a könyvtár kiadványai, a könyvtár történetének fontosabb dokumentumai mind rendkívül hasznos kiegészítói a műnek. A kép-összeállítás talán valamivel gazdagabb is lehetett volna, de ennek bizonyára az anyagiak is határt szabtak. (A könyvtár közismerten szép olvasóterme azért méltóbb képet érdemelt volna.) Névmutató és idegennyelvű összefoglaló egészíti ki e szép kötetet.

Nem tudjuk, hogy a könyv milyen példányszámban jelent meg s eljuthat-e azokhoz is, ahol a legnagyobb érdeklődéssel és a legtöbb haszonnal forgathatják: a könyvtárakba és a könyvtárosokhoz, valamint a történészekhez. Az országgyűlési képviselők valamennyien megkapták ajándékba – reméljük, hogy országépítő gondjaik közepette lesz idejük bele is nézni. (*Jónás Károly–Veredy Katalin: Az Országgyűlési Könyvtár története 1870–1995. Szerk. és bev. Száva-Kováts Endre. Bp. 1995. 492 l.*)

Somkuti Gabriella

Magyar Orvosi Emlékek

Az elmúlt év során harmadik alkalommal gyűlt össze Magyary-Kossa Gyula: Magyar Orvosi Emlékek nagyszabású munkája 2. kiadásának könyvbemutatójára az érdeklődő közönség. Az első kötet megjelenése egybeesett a Nagyszombati Orvosi Kar alapításának 225. évfordulója alkalmából rendezett emlékünnepséggel is. Orvostörténészeknek nem kell bemutatni a szerzőt s munkáját, aki meggyőződésem szerint ezzel az alkotásával még a következő évezredben is alapforrást nyújt kutatók kezébe, s nemcsak orvostörténészeknek. Most inkább azoknak kelteném fel érdeklődését, akik könyvtárakat most kezdik építeni, vagy finanszírozzák azt.

Ki is volt Magyar-Kossa Gyula? 1865-ben született Debrecenben, a Pallagi Felsőbb Gazdasági Tanintézet első tanára gyermekeként. A Budapesti Tudományegyetem Orvosi Karán 1883–89 között végezte tanulmányait. Kiváló tanárai voltak: Thán Károly, Hógyes Endre, Korányi Sándor, Kenyeres Balázs, Margó Tivadar, Lenhossék József, Jendrassik Jenő. Egyetemi évei alatt számos dolgozatával professzorai jogos elismerését érdemelte ki. Szabadidejében járta a természetet, városokat – gyalog, vonattal, tutajon – pásztázott, regisztrálta a világot élete végéig. Nemcsak szerette a zenét, hanem művész szinten muzsikált is. No és pipázott 14 éves korától. Korán ébredt érdeklődése az orvostörténet iránt, hamar kezdte gyűjteni, rendszerbe foglalni adatait. 1894-ben történt magántanári habilitációjával (Eötvös Loránd közoktatási miniszter hagyta jóvá) az Állatorvosi Főiskola gyógyszer-tanészévé vette az útját, amelynek 1937-es nyugdíjazásáig magas szintű vezetője volt. Néhány adat termékeny életéből: 1900-ban nemcsak részt vesz a Párizsi Világkiállításon, hanem tanszékével díjat is nyer... 1901-től vezeti az Állatorvos-tudományi Főiskola könyvtárát (rendez, katalogizál, gyarapít)... 1904-ben megjelenik „Állatorvosi Könyvészet (1472–1904)” c. munkája, amellyel megteremtette a hazai állatorvos-tudományi kutatás alapjait. Györy Tibor elismerően ír erről... 1910-ben 31 lapot és folyóiratot járát, 15 egyesület rendes, fizető tagja... 1918-ban „Hofrat” címet kap a királytól... 1920-ban a Budapesti Tudományegyetemtől nyilvános rendkívüli tanári címet kap, valamint a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választja... 1924. X. 27-én olvassa fel akadémiai székfoglalóját... 1933-ban a Magyar Orvosi Emlékek elnyeri a Magyar Tudományos Akadémia díját és érmét... 1935-ben Signum Laudis a kormányzótól... 1941-ben Arany-diplomát kap... 1944. június 21-én Keszthelyen pipájára gyújtva éri a halál. Szerzteágazó érdeklődésének egyértelmű bizonyítéka a számtalan tanulmány és cikk.

A Magyar Orvosi Emlékek 1924–40. között látott napvilágot. IV. kötetéről még 1937-ben naplójában a 10 000. adattal egyidejűleg azt írta, hogy pénzügyi okok miatt nem jelenhet meg. (Később módosította e bejegyzést.) A most megjelent 3 darabos (I–II., III., IV–V.) reprint kiadás egy V. kötettel egészült ki. Ennek kéziratos anyagát hosszú hányattatás után 1965-ben kezdte menyé és fia sajátos gyorsírásról átírni, hogy megjelenhessen kiegészítésként egy leendő új kiadás alkalmával. Hatalmas összefoglaló és anyagiakat nem kímélő áldozatos munkát végeztek. Az együttes megjelenést 10 éves kiadói keresgélés előzte meg, hogy a szellemi hagyaték teljes egészében tükrözze egyik utolsó polihisztorunk munkásságát. Könyvészetileg Szinyeiéhez lehet hasonlítani. Nehezen találunk ma ekkora munkára vállalkozó alkotót. Ugyan évtizedek gyűjtőmunkája tárul elénk, ne feledjük, hogy mégsem főhivatása volt! Ha bármelyik kötetet a megfelelő tételeknél üjtük fel, a Magyary-Kossa bizonyítékul szolgál 1100 éves európaiságunkhoz. Gyöngyszemekkel kirakott aranybánya ez! A különböző (latin, görög, német, olasz, francia) nyelvű orvosi vonatkozású művelődéstörténeti anyagot gyönyörű nyelvezettel fordította magyarra a szerző. Aki kezébe veszi ezt a munkát, nehezen tudja az érdekes tételek között rakoncátlanul szaladgáló kíváncsiságát zaboláztatni. Közlebből pár érdekességgel alátámasztanám ajánlatomat: I. kötete mindjárt az orvosi szakoktatást és egyetemi életet taglalja a régi Magyarországon. Hogy kik voltak a „húslátók”, s tevékenységüket milyen rendeletek szabályozták, azt a II. kötetből tudhatjuk meg. Ugyanitt gazdag felsorolást találunk régi magyar gyógyszernevekből, valamint betegségekről. A III. kötet a nyomtatott és kéziratos források ismerteti, majd az 1000–1700-as évek orvosi emlékeivel foglalkozik kronologikus elrendezésben. A IV. kötet 1700-tól 1800-ig hozza az adatokat szintén kronológiai rendben tételszámozva. Ez a kötet Pótlást is tartalmaz az I–III. kötetekhez. Így egészül ki például a következő adattal az első kötet: 954-ben a honfoglaló magyarok ha csak teheték, halottaikat nem hagyták az ellenség kezében, hanem elégették őket. Így tettek Szt. Gallennél ama két vitéz hullájával, kik a templom tornyáról leestek és szörnyethaltak... Az V. kötetben Magyary-Kossa különböző értekezéseit olvashatjuk. Ezek a színvonalas, szépen fogalmazott írások kiegészítései az előzőeknek, akár a mérges növényekről, akár az első magyarországi kolerajárványról, vagy a testi fenyítésről ír. Közli a kötet az önállóan is megjelent 10 doboznyi képgyűjtemény katalógusát, amely jelenleg a SOTE Közp. Könyvtárának anyagát gazdagítja. Végül olvasható ifj. Magyary-Kossa Gyula összeállításában a ritka nemes szellem életútjáról, munkásságáról, életének mozzanatairól zárva az életrajzot talán ars poeticaként is választható saját megfogalmazásával: „Nagyon-nagyon szerettem a tudományt, s minden percem ezé az önsanyargató, hálátlan szerelemé volt.”

*

Természetesen a Magyar Orvostörténelmi Társaság lelkesedett az új kiadásért. A Pharmavit Rt. jelentős anyagi támogatása megvalósíthatóvá tette a megjelenést, köszönet érte az adományozónak. Alapvető nyomdai hibák ugyan nem csökkentik értékét – de bosszantóak. A HOGYF Editio (Budapest) – ugyanitt beszerezhető is – a kötetet színes táblákkal illusztrálta, s reméljük, az impozáns köteteket tartósan forgathatjuk.

Pákozdy Katalin

MAGYARORSZÁG ÉS EURÓPA AZ APPONYI-GYŰJTEMÉNY TÜKRÉBEN

*Emlékülés és kiállítás
Apponyi Sándor születésének 150. évfordulója
alkalmából*

Szerk.: W. Salgó Ágnes

Budapest, 1995. Országos Széchényi Könyvtár. 177 l. 24 cm.
Ára: 800,- Ft.

Megrendelhető, ill. megvásárolható
az Országos Széchényi Könyvtárban,
1827 Budapest, I. Budavári Palota F ép., Kiadványtár

Apponyi Sándor évtizedeken át végzett, áldozatos gyűjtőmunka után, néhány hónappal halála előtt, híres gyűjteményét nemzeti könyvtárunknak adományozta.

Az évforduló alkalmából a Széchényi Könyvtárban kiállítást és emlékülést rendeztek. A most megjelent kötet az elhangzott előadásokat tartalmazza idegennyelvű tartalmi összefoglalókkal is ellátva. Az előadók Apponyi Sándor gyűjteményeit történeti, művészettörténeti és könyvészeti szempontból értékelték, valamint tájékoztattak a gróf által támogatott Tolna megyei régészeti ásatásokról, a szekszárdi múzeum-alapításról és az újabb kutatások eredményeiről. A kiállítás anyagát leíró rész pedig végigvezeti az olvasót a magyar történelem legfontosabb eseményein, egészen a Rákóczi-szabadságharc végéig, bemutatva a magyarországi történések nemzetközi visszhangját a korabeli könyvekben, metszeteken, röplap jellegű kiadványokban. A könyvtári anyagon kívül a régészeti anyagból kiállított tárgyakról is rövid összefoglalót kapunk. A kötetet egy válogatott bibliográfia zárja az Apponyi Sándorra és feleségére, Esterházy Alexandrára vonatkozó korabeli sajtó alapján.

A kötetet 29 fekete-fehér és 3 színes kép díszíti.